

A „SZERELEM BOLONDJAI“.

Mindenki tudja, mi a „Szerelm bolondjai“. Jókai regénye, amelyet a kiegyezés idején írt. Szerzőjét két kitüntetés érte, az egyik, hogy Gyulai Pál úr irgalmatlanul megbírálta s a másik, hogy sajátkezűleg adhatta át az édes-bús szép koronás asszonynak, Erzsébet királynénak. Van azonban egy másik, kevésbé ismert „Szerelm bolondjai“ is: egy kis szerény vendéglő a budai hegyek rejtett öln, a Farkasvölgyben. Oh, a budai hegyek! Mikor akadnak már hivatott mesemondójukra, aki ezer éves romantikájukat aranyos iniciálékkal ékesítve szép cirádás betűkkel modern kodekszben festegetné a fanyarodott szívű utókornak. A komor ormokat, a kies völgyeket, a jeles fákat, a merész kilátókat, az üdítő csorgókat, a hűvös remétebarlangokat, a szűzek fürdőjét s a szerelmi búvóhelyül szolgáló s a szívekkel együtt rég elporladt vadászlakokat . . . Ma lent villamos zúg, a hegyre kigyózó utakon gépkocsi pöfög s a ránk boruló levegő-égben gépmadár kattog. Az Alföldet Petőfi énekelte meg, a Dunántúli romoknak Kisfaludy Sándor a regőse, a Balatonnak Endrődi Sándor meg Eötvös Károly a poétái, a Felvidék kopásnak induló színeit Mikszáth művészete aranyozta újra, Erdély bércei közül andalító, ma szívünket fájditó történetei fakadtak Jókainak. Pedig a budai hegyek Szent Gellértől kezdve Mátyás királyon át a Kossuth Lajos rejtőzködéséig annyi történetet ontanának, hogy kitelne belőlük a magyar „Ezeregyéjszaka“. Hiszen Mátyás király sem volt ám mindig hadverő és igazságos, hanem szerelmek hőse is, kinek lovagi alakját legkevesebbé sem kisebbiti, ha kemény sisak helyett virággal szegett vadászkalpag szorítja le szőgfürteit.

Néhány éve kábultan a hivatalos ügyektől a budai vár dohos falai közül kimenekültem szellőzködni a Farkasvölgybe. A szeptemberi nap aranya ellenállhatatlan erővel csalt ki a szabad természetbe. A pihenésre áhító lélek zsákmányra éhesen repesett a megifjító benyomások meghódítása után. A völgy elején ütött-kopott tábla hirdette, hogy jó sétányira beljebb a „Szerelm bolondjai“ vendéglő várja az elfáradottat. Ketten voltunk csak: a megejtő Természet s ölébe vágyó magam. Virágokkal szegélyezett erdei ösvény bizalmas meghittséggel kalauzolatott játszi kanyarulataival a cél felé s dalos madarak énekkara egyértelmű lelkesedéssel dicsérte elhatározásomat. „Az ölnyi magasra nőtt csipkerózsa“ s az „elvadultan nyíló orgonabokrok bozótja“ sejtette, hogy jó helyen járok. Ime itt a kicsiny ház, „csak egy szobából és egy konyhából áll; hátul van valami faépület hozzá, ha akarják istálló is lehet. Elöl a háznak messze kinyúló eresze, mely ablakát, mint fájós szemet, őrzi . . .“ „Magános embernek, ki egy pár könyvvel háborítlanul akar félrevonulni, vagy egy pár szerelmesnek, igen szép hely az ott“. Így írja le Jókai, aki még sem a könyvbarátnak, hanem az egy pár szerelmesnek, a „Szerelm bolondjai“ hőseinek, Angyaldy Emil és Malvina asszony szerelmi idillje színhelyévé avatta a kicsiny házat. Mellette öreges arcú

vendéglő, kertjében némán örökdő fenyves és terméstől terhes terebélyes diófák, alattuk asztal az egyszerű ebéd elköltésére. Zene sem hiányzott: incselkedően füttyögött a rigó s mélán csellózott hozzá a gerlebúgás. A lombokon fürge pikkolóként mókusok futkostak s rázták a diót a magános vendég csémegejének. Szinte láttam a kis ház ablakán át, amint Emil és Malvina az egymás száján felezik a számó-cát s enyhe szellő pergő virágszirmokként ringatta felém az elsutto-gott szerelmes szavakat. Könnyű volt elhatároznom, hogy ide megint kijövök.

Évek teltek, amíg az idei május egyik langyos estéje újra kiszalt a Farkasvölgybe. Tele volt a szívem reménnyel, hogy a föléledő benyomások újra fölgyújtják bennem az öröm szelíd tüzét s majd fáradtan hazatérve a pesti téglá- és habarcspaloták közt tovább álmodhatom a Jókái regényt. Megint csak ketten voltunk: a Természet, meg én. Óh a természet soha sem csal meg. A Duna szallagja most is olyan halovány zölddel tompított ezüst szegélyként csillogott arra a Csepel-sziget iránt s a Farkasvölgyön túl a Kakukerdő s a Csillebérc a rég látott kedves ismerős hűségével integettek felém. Csak míg a múltkor a szeptemberi nap pazarolta rám aranyát, most a májusi napáldozat pasztellje hangolt az éghez. Májusi naplemente! Érzés, mit a szó nem fejezhet ki, hang, mire nincsen kotta és szín, mit ecset vissza nem adhat. Szörnyű fájdalmat okozhat a naplementnek az alkony megszülése. Az ég bele kékül, zöldül, sárgul s véres felhő rongyokkal függönyözi vajúadását. Kikergetné a zsűri a tárlatról a festőt, aki ezt az égi színskálát vászonra merné rögzíteni. Szerencse, hogy az Urat hódolat illeti csak s nem bírálát! Fülemlék szerelmi hangversenye zengett a völgyben: a hím követelő stakkatójára, szemérmes ritartandóval felelt a nöcske; újabb, az udvarló szívecske erejét szinte meghaladó vágysikolyok, válaszul: az epedett párnak legátóba fülő beleegyezése. Öklömnyi ebek nagy maguk bíztaban csaholva-csevegve vigyázták a szenderedni készülő háztájukat. Kakukfű illat biztatón lengett körül: még csak néhány forduló s ott vagy a régi helyen . . .

Földbe gyökerezett a lábam. Vadrózsabokor helyett szigorú drótkerítés szögeződik felém; rajta sváb helyesírással a cédula: Tillos ut! Az öreg vendéglő lerombolva, helyette józan cement-melléképületek. S a kis ház, a „Szereltem bolondjai“-nak meghitt fészke modern villává alakitva. És hol a kis bohém pajtás, a fürge mókus? Helyette a gazdasszony öröme, tojással kamatozó tyúkok tollászkodnak. Csak a fenyők régiék. Hangtalanul gyászolják az elrombolt múltat. A személyes sértés haragjával fordultam vissza. De úgy kell nekem! Ime így jár minden érzékeny lélek, mert akit valamely táj szépsége egyszer megbűvölt, oda többé soha ne térjen vissza. Ennek mindig kijózanodás a vége, mert vagy a táj vagy magunk változtunk meg. Ugyanazt ugyanott többé soha sem találjuk. A legnagyobb német költő és egy ideális asszony valamikor viharzó szenvedéllyel szerették egymást. A világ leggyöngédebb viszonyát egy olaszországi út vágta szét s innen túl a két szív ellenséges mágnes-

ként taszította egymást. Bár később helyreállt köztük a barátság, de az csak abban az érdeklődésben tetőződött Steinné részéről, vajjon Goethét szaggatják-e a csúzok s Goethe részéről meg a gasztronómiai figyelmességben, hogy Steinnének fogoly pecsenyét s gyümölcsöt küldözgetett. Az elhagyott fészek kihül. A bokorban is, a szívben is. Aki visszatér, ne csudálkozzék, ha a régi meleget nem leli. Azoknak az Isten-bogárkáinak van igazuk, amelyek szeretnek s meghalnak. Elmúlni fájó, de csalódní gyötrelem. Amaz percig tart, cmezt a bánat láncos golyójaként cipeljük magunkkal a sírig.

A gerle vígasztalóan bűgött utánam, de szavát elnyomta a hangár fészkebe hazaröppenő gépmadár kattogása. A csillagok lámpáskáikkal igyekeztek a hangulatomtól elsötétült utat mutatni; de kinyílt a város szűrő szeme s a villanylámpák fénye elűzte elsáppadó sugaraikat. Öreg kecskék bosszúsán mekegtek szakállukba. Pásztorgyerek göröngygyel góráta őket. Itt kell hagyni a legelő-vacsora legízesebb falatait. Haza kell térni, mert a mai napra gyűjtögetett tejadag idejére házhoz szállítandó. Megdöbentő pontosság és rend az egész vonalon. A rideg valótól belül dideregve szaporáztam lépteimet. Csak ki, ki innen mielőbb! A fordulónál jámbor csacsi legelgette az útszél virágos szegélyét. Egyszer csak rekedt trombitálással s vékonyra hasított vonítással tört bele az elhunyo est csöndjébe. Kordét vonó, hazabaktató páriját üdvözölte. Milyen egyoldalúak is vagyunk a szépség megítélésében! Mi szörnyűködve halljuk a fülsértő ordítást, míg ez csacsi viszonylatban a legodaadóbb szerelemtől hangolt édes melódia. Annak kellett lenni, mert a csacsi hölgy gyönyörítassan hegyezgette s legyezgette a fülét. És ez megvígasztalt. A „Szerelem bolondja“-i kijózanodhattak, de a csacsik még mindig szeretnek. Szerencsére ezek vannak többségben a világon.

(Szeged)

Szalay József.